

Ks. Józef WARZESZAK

KAPŁAN A EUCHARYSTIA W ŚWIETLE *PROPOSITIONES* XI ZWYCZAJNEGO SYNODU BISKUPÓW

Treść: 1. Dbać o przygotowanie do godnego uczestnictwa wiernych Eucharystii; 2. Troszczyć się o świadome uczestnictwo wiernych w Eucharystii; 3. Prezbiterzy promotorami powołań kapłańskich; 4. Troszczyć się o właściwe sprawowanie Eucharystii; 5. Doprowadzać do bardziej świadomego świętowania Dnia Pańskiego; 6. Codziennie celebrować i codziennie uczestniczyć we Mszy świętej; 7. Nieść Eucharystię jako znak miłosierdzia Bożego; 8. Dbać o to, by nie przystępowano do Komunii świętej niegodnie; 9. Zabiegać o ducha adoracji.

XI Ogólne Zwyczajne Zgromadzenie Synodu Biskupów, które odbyło się w Rzymie w dniach 2-23 października 2005 r. opracowało, zgodnie z dawnym zwyczajem, tzw. *Propositiones*, w liczbie pięćdziesięciu, które przedstawiło Papieżowi Benedyktowi XVI jako pokłosie swych obrad. Jan Paweł II wykorzystywał takie *Propositiones* przy pisaniu adhortacji posynodalnych. Natomiast obecny Papież polecił je opublikować i są dostępne w internecie: www.Vatican.org. Sam korzystałem z wersji włoskiej.

Lektura tego dokumentu daje wrażenie, że mają one charakter nade wszystko pastoralny, ale są tam również interesujące sformułowania teologiczne. Ojcom synodalnym leży na sercu ożywienie uczestnictwa wiernych w Eucharystii i dlatego przypominają różnym stanom, w jaki sposób mogą się do tego przyczynić. Chyba jednak najwięcej treści można odnieść do kapłanów, jako szafarzy Eucharystii. Stąd chciałbym w niniejszym artykule wyeksponować to, co się do nich odnosi, choć oczywiście, w mniejszym lub większym stopniu, dotyczy to również wszystkich innych członków Kościoła.

Na początku biskupi wspominają z wdzięcznością dobroczynny wpływ, jaki wywarła reforma liturgiczna na życie Kościoła (2), pomimo nadużyć, jakie miały niekiedy miejsce.

1. Dbać o przygotowanie do godnego uczestnictwa wiernych Eucharystii

Ważnym apelem, skierowanym do kapłanów, jest wezwanie do ukazania ścisłego związku pomiędzy sakramentem pokuty i Eucharystii. Należy docenić sakrament pokuty, w którym miłosierdzie Boże umożliwia nowy początek życia chrześcijańskiego i ukazuje ścisły związek pomiędzy chrztem, grzechem i sakramentalnym po-

jednaniem z Bogiem i Kościołem. Synod apeluje do kapłanów, aby oddawali się wspaniałomyślnie posłudze sakramentu pokuty. Nie należy bowiem zapominać, że godne uczestnictwo w Komunii świętej wymaga stanu łaski. Stąd kapłani winni pouczać wiernych o nawróceniu, które rodzi się z Eucharystii i domaga się częstej spowiedzi indywidualnej. Ukazaniu ścisłej więzi pomiędzy pokutą a Eucharystią będzie sprzyjać pogłębienie przeżycia momentów pojednania we Mszy świętej, zwłaszcza rytów pokuty. Winni też sprawować nabożeństwa pokutne, gdyż pomagają one obudzić świadomość grzechu i uformować ducha pokuty oraz poczucie wspólnoty, i tak przygotować serca do sprawowania Eucharystii. Synod przypomina proboszczom o możliwości udzielania odpustów zupełnych, związanych z obchodami i rocznicami, jak też zachęca do prowadzenia katechezy na ten temat (7).

2. Troszczyć się o świadome uczestnictwo wiernych w Eucharystii

Synod ukazuje dużą rolę kapłanów w formacji eucharystycznej wiernych. Biskupi apelują o prowadzenie permanentnej formacji eucharystycznej, która pomagałaby im w aktywnym uczestnictwie i rozwijaniu pobożności (25), i która prowadziłaby do ukazania związków pomiędzy Eucharystią a innymi sakramentami. Już seminarzyści winni otrzymać solidne podstawy teologiczne, liturgiczne i pastoralne autentycznej duchowości eucharystycznej. Winni zrozumieć sens każdej normy liturgicznej tak, by później mogli formować duchowość eucharystyczną ludu Bożego. W tym celu biskupi proponują opracowanie przewodników formacyjnych, które zawierałyby treść doktrynalną, wprowadzenie do życia duchowego i moralnego oraz do zaangażowania społecznego. Parafie i małe wspólnoty winny stać się szkołami mistagogii eucharystycznej. Tutaj Ojcowie synodalni oczekują współpracy ze wspólnotami życia konsekrowanego, ruchami i stowarzyszeniami, które pomagałyby dowartościować formację chrześcijańską (14).

Synod zachęca, by kapłani włączali rodziny w przygotowanie dzieci do I Komunii świętej, gdyż to wydarzenie jest ważnym krokiem na drodze do świętości, pełnej miłości, radości i pokoju. Sprawowanie Eucharystii winno przyczyniać się do coraz lepszego uświadomienia sobie, że rodzina jest małym Kościołem, do wzrostu solidarności, relacji rodzinnych i wspólnoty ze wszystkimi członkami Kościoła (15).

Zachęcając kapłanów do prowadzenia katechezy mistagogicznej biskupi zwracają uwagę, że życie chrześcijańskie rodzi się z głoszenia słowa Bożego, pogłębia się w katechezie i znajduje swój szczyt w celebracji liturgicznej. Wiara i sakramenty są dwoma uzupełniającymi się aspektami uświęcającej aktywności Kościoła. Wiara pochodzi z głoszenia słowa Bożego, jest karmiona i wzrasta w spotkaniu ze zmarłym Panem w sakramentach. Wyraża się w rycie, a ryt umacnia wiarę. Stąd potrzebna jest katecheza mistagogiczna, tzn. interpretacja rytów w świetle wydarzeń biblijnych, zgodnie z tradycją Kościoła, która ukazuje wartość znaków sakramentalnych oraz znaczenie liturgii w świetle zaangażowania chrześcijanina w życie codziennym (16).

3. Prezbiterzy promotorami powołań kapłańskich

Synod usilnie prosi, by duszpasterze promowali powołania kapłańskie, odkrywali je, uświadamiali je już chłopcom, otaczali troską ministrantów. Nie powinni się obawiać proponowania radykalizmu pójścia za Chrystusem. Winni uwrażliwiać rodziny, które w wielu wypadkach są obojętne, a niekiedy wprost przeciwne powołaniom (11).

Biskupi wzywają kapłanów i cały lud Boży do wzmożenia modlitwy o powołania. Winni oni kultywować ją wszędzie tam, gdzie są posłani. Proponują poszerzyć adorację eucharystyczną w intencji powołań w parafiach, kolegiach i ruchach kościelnych. Zachęcają do ożywienia duszpasterstwa powołaniowego, jak też do nadania wymiaru powołaniowego całemu duszpasterstwu, zwłaszcza młodzieżowemu i rodzinnemu. W tym celu proponują kapłanom prowadzenie grup ministranckich i opiekę duchową nad nimi, zaangażowanie się w formację młodzieży, zapraszając młodych ludzi swoją postawą do pójścia za Chrystusem drogą kapłaństwa. Winni dawać przykład entuzjazmu i pobożności (12).

4. Troszczyć się o właściwe sprawowanie Eucharystii

W związku z zamieszaniem, jakie niekiedy powstaje na Zachodzie w sprawie, kto i w jakim stopniu może uczestniczyć w sprawowaniu Eucharystii, synod domaga się uściślenia zadań kapłana w stosunku do innych posług liturgicznych. W tym celu przypomina, że prawdziwym podmiotem, który działa w liturgii jest Chrystus zmarłychwstały i uwielbiony w Duchu Świętym. Jednak Chrystus angażuje Kościół w swoje działanie i swoje ofiarowanie. Kapłan jest niezastąpiony jako ten, który przewodniczy całej celebracji eucharystycznej. On, na mocy swych święceń, reprezentuje Chrystusa, Głowę Kościoła i we właściwy sobie sposób również Kościół. Z kolei diakon, wzywając lud do słuchania słowa Bożego, do uwielbienia i modlitwy może wpajać miłość do Eucharystii.

Zawsze miała miejsce współpraca świeckich z kapłanem w sprawowaniu Eucharystii, ale Sobór Watykański II jeszcze bardziej zachęcił do tego współdziałania. W posługach lektora, kantora, akolity, wyraża się w sposób właściwy społeczność Kościoła jako jedność w wielości. Posługi te kapłani winni wprowadzać do liturgii zgodnie z ich specyficznym mandatem i według potrzeb wspólnoty (33). Winni też dobrze wybrać kandydatów do funkcji liturgicznych, dobrze ich przygotować i wspierać w stałej formacji. Należy ich mianować na określony czas. Wspólnota winna ich znać i akceptować (33).

Synod dużo uwagi poświęca właściwemu sprawowaniu Eucharystii przez kapłanów. I tak winni oni dbać o to, by słowo Boże było czytane starannie, gdyż tak jak misterium eucharystyczne, tak i słowo Boże winno być przyjmowane z wiarą. Należy przywiązywać właściwą wagę do całej liturgii słowa podczas sprawowania Eucharystii. Kapłani winni pomagać wiernym doceniać skarb Pisma świętego. Mogą tego dokonać poprzez praktykowanie w liturgii ciszy lub poprzez krótkie wprowadzenia,

które pomagają lepiej rozumieć słowo Boże. To zaś, zwłaszcza w Ewangeliach, winno być głoszone ze czcią, jako że jest ono we wspólnotach wiernych znakiem wcielenego Słowa.

Biskupi polecają rozwijać apostołat biblijny. Pożyteczne jest przygotowywanie Mszy świętej niedzielnej przez grupy parafialne. Kapłani winni kształcić lud Boży poprzez katechezę opartą na słowie Bożym, ukochanie, czytanie, studiowanie, medytowanie, omadlanie słowa Bożego. Dokonuje się to poprzez praktykę *lectio divina*, w grupach studyjnych i modlitewnych, w rodzinach i małych wspólnotach kościelnych (18).

Jednak najlepszą katechezą o Eucharystii jest sama Eucharystia dobrze sprawowana – stwierdza synod. Stąd zwraca uwagę kapłanom, że sprawowanie Eucharystii jest ich głównym zadaniem. Winni starannie przygotowywać homilie, opierając je na dokładnej znajomości Pisma świętego. Słowo Boże, głoszone w czasie sprawowania Eucharystii, winno pozostawać w ścisłym związku ze sprawowaną tajemnicą Eucharystii oraz życiem wspólnoty tak, by rzeczywiście było ono podtrzymaniem życia Kościoła (DV 21) i by stało się pokarmem dla życia codziennego. Bo przecież homilia, w rozumieniu Ojców Kościoła, była prawdziwą mistagogią lub też prawdziwą inicjacją do celebrowanych misteriów.

Ojcowie synodalni proponują, by wychodząc od trzyletniego cyklu czytań wprowadzić homilie *tematyczne*, w których w ciągu roku można by omawiać wielkie tematy wiary chrześcijańskiej: *Credo*, *Ojciec nasz*, części Mszy świętej, *Dziesięć przykazań* i inne. Proponują opracowanie takiej pomocy duszpasterskiej opartej na lekcjonarzu trzyletnim, które połączyłoby przepowiadanie Pisma świętego z nauką wiary (19).

Biskupi wyrazili uznanie kapłanom, którzy troszczą się o godne sprawowanie liturgii *attente ac devote*, dla pożytku ludu Bożego. W ten sposób dają świadectwo doniosłości wiary, świętości, ducha ofiary oraz osobistej modlitwy w sprawowaniu Eucharystii. Jednocześnie biskupi przestrzegają przed manipulowaniem tekstami mszalnymi, przed zastępowaniem zatwierdzonych tekstów dowolnymi, nierzadko dziwnymi, przed nadawaniem liturgii charakteru świeckiego, obcego liturgii, niesakramentalnego.

Autentyczna liturgia wyraża sakralność misterium eucharystycznego. Winna ona promieniować w słowach i gestach celebransa, który wstawia się za lud i modli się z ludem. Celebrans winien dbać o cały artyzm liturgii, w tym o śpiew, który winien ściśle harmonizować z liturgią, uczestniczyć w jej zadaniach, winien wyrażać wiarę, modlitwę, zadumę i miłość do Jezusa obecnego w Eucharystii. Kapłani winni ukazywać wartość, doniosłość i konieczność zachowania norm liturgicznych.

Sprawowanie Eucharystii winno odbywać się z poszanowaniem przepisów liturgicznych i okazywać wierność rytowi ustanowionemu przez Kościół, wyzwalać poczucie *sacrum*, które pomaga przeżywać spotkanie z Bogiem. Należy szanować także widzialne formy, które pomagają przeżyć te spotkania (harmonia rytu, szaty liturgiczne, meble i miejsce święte). Bardzo ważne jest, by kapłani, jak i posługujący, znali księgi liturgiczne (Mszał, lekcjonarz) i normy posługiwania się formularzami (25).

Synod zwraca uwagę na dużą rolę sztuki sakralnej w sprawowaniu Eucharystii i adoracji. Pomaga ona wyrazić duchowe znaczenie rytów w konkretnych i zrozumia-

łych formach, które oświecają umysł, dotykają serca i kształtują wolę. Synod zachęca świeckich, ale nade wszystko seminarzystów i kapłanów do studiowania sztuki kościelnej. Sztuka sakralna rzuca nowe światło na refleksję teologiczną, ubogaca katechezę i wyostrza wrażliwość na język symboliczny, który kształtuje mistagogię sakramentalną. Jeśli kapłan zna dobrze sztukę, to może lepiej współpracować z architektami i artystami w urządzaniu kościoła, lepiej projektować miejsca celebracji, i ich wystrój ikonograficzny. Jeśliby zachodził konflikt pomiędzy stroną artystyczną a celebracyjną, to należy dać pierwszeństwo potrzebom liturgicznym, zgodnie z reformą zatwierdzoną przez Kościół (27).

Synod przypomina kapłanom, że tabernakulum dla przechowywania Najświętszego Sakramentu winno mieć godne miejsce, być dobrze widzialne, starannie wykonane artystycznie i umożliwiać modlitwę. W tych sprawach kapłani winni się kontaktować z biskupem (28).

5. Doprowadzać do bardziej świadomego świętowania Dnia Pańskiego

Synod chce, by owocem roku eucharystycznego było lepsze przeżywanie dnia Pańskiego – *Dies Domini*. Stąd kapłani winni uświadamiać ludowi, że centrum niedzieli stanowi uczestniczenie w Eucharystii, nade wszystko we wspólnocie parafialnej (KL 42), chociaż może się niekiedy odbywać we wspólnotach diecezjalnych. Niedziela jest dniem, w którym świętuje się Chrystusa zmartwychwstałego. Jest to dzień uświęcony przez Stwórcę i Jemu poświęcony, dzień odpoczynku i dyspozycyjności. Uczestnictwo we Mszy świętej niedzielnej jest łaską, która humanizuje poszczególne osoby i rodziny, ponieważ jednoczy każdego chrześcijanina z Chrystusem zmartwychwstałym. Z tego względu istnieje potrójny obowiązek uczestniczenia we Mszy świętej: wobec Boga, wobec siebie i wobec wspólnoty.

Synod zachęca kapłanów, by poprzez katechezę i kazania umożliwiali wiernym refleksję na temat *Dies Christi*, który jest dniem zmartwychwstania Pana, a przez to jest świętem wyzwolenia, dniem danym, by kosztować dóbr Królestwa Bożego, dniem radości ze spotkania z żyjącym i obecnym pośród swego ludu Panem. Dzień Pana winien być zarazem dniem chrześcijan, szanowanym przez nich w formie odpoczynku od pracy.

Synod widzi możliwość organizowania wokół sprawowania Eucharystii niedzielnej różnych spotkań przyjacielskich, formacyjnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz pielgrzymek, akcji charytatywnych i różnych form modlitwy. Chociaż jest możliwe spełnienie przykazania w sobotę, to jednak należy przypominać wiernym, że niedziela winna być świętowana, by nie pozostała pusta bez Boga (30).

Kapłani winni zachęcać małżeństwa i rodziny, aby świętowali niedzielę i budowali duchowość żywioną Eucharystią. Należy im przypominać, że jako Kościół domowy są pierwotnym środowiskiem wspólnoty chrześcijańskiej; zachęcać ich, aby jak najlepiej wprowadzali dzieci do wiary Kościoła i do liturgii, zwłaszcza Mszy świętej (8).

Synod daje wytyczne co do sprawowania Eucharystii w małych grupach. Takie celebracje pomagają uczestniczyć w niej bardziej świadomie, aktywnie i owocnie. Jednak

Msze święte w małych grupach nie mogą zmierzać do podziału wspólnot parafialnych, lecz do ich jednoczenia. Winny szanować udział w Eucharystii różnych stanów, tak by uczestnictwo całego zgromadzenia było dla wszystkich owocne. Celebracje w małych grupach winny się trzymać jasnych i ścisłych zasad liturgicznych. Winny pamiętać o tym, że na pierwszym miejscu trzeba stawiać jedność rodziny (32).

Synod zachęca, aby oprócz Mszy świętej odprawiać również od czasu do czasu liturgię słowa Bożego, która pomagałaby wiernym pogłębić znajomość Pisma świętego, wnikać bardziej w tajemnicę Słowa poprzez dialog, ciszę, inne kreatywne gesty lub muzykę (31).

W przypadku sprawowania Eucharystii na spotkaniach międzynarodowych synod zaleca stosowanie formularza łacińskiego, poza czytaniem, homilią i modlitwą wiernych, oraz śpiewy gregoriańskie. Z tego względu kapłani winni być już w seminarium przygotowani do sprawowania Mszy świętej po łacinie i winni nauczyć się cenić śpiew gregoriański. Winni też, na ile to możliwe, przygotować wiernych do uczestniczenia we Mszy świętej sprawowanej po łacinie (36).

Synod zaleca koncelebrę, ale też oczekuje ze strony liturgistów opracowań dla sprawowania koncelebr, w której biorą udział wielkie ilości kapłanów (37).

6. Codziennie celebrować i codziennie uczestniczyć we Mszy świętej

Synod usilnie zaleca kapłanom codzienne sprawowanie Eucharystii, także wtedy, gdy nie ma wiernych. Wyraża też uznanie dla wiernych, którzy uczestniczą we Mszy świętej w dni powszednie, zwłaszcza, kiedy wymaga to wiele czasu i poświęcenia (38). Kapłani winni zachęcać wiernych do codziennego uczestnictwa w Eucharystii, gdyż jest ona skutecznym środkiem rozwoju duchowości w rodzinie, w życiu zawodowym, społecznym i politycznym. Codzienne uczestnictwo we Mszy świętej może ukształtować, za przykładem Maryi, postawę człowieka Eucharystii, który będzie łączył swe życie z życiem Chrystusa, ofiarującego się za ludzkość (43).

7. Nieść Eucharystię jako znak miłosierdzia Bożego

Synod zachęca kapłanów, by chętnie sprawowali Eucharystię dla chorych i by w ten sposób uczyli ich uczestniczenia w męce, śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Szczególne znaczenie Eucharystia posiada jako ostatni wiatyk. Otwiera bowiem choremu pełnię paschalną, dlatego zaleca się jej gorliwe praktykowanie.

Biskupi zachęcają też, by udzielać Komunii świętej niepełnosprawnym umysłowo, którzy są ochrzczeni i bierzmowani. Otrzymują oni Komunię świętą w wierze rodziny lub wspólnoty, która im towarzyszy. Fakt, że nie można określić, do jakiego stopnia są świadomi z powodu upośledzenia, nie upoważnia, by odmawiać im wsparcia sakramentalnego, jakim Kościół dysponuje. Ważne jest, że uznaje się ich za pełnych członków Kościoła, w którym mają swoje miejsce. Kapłani winni też zadbać o eliminowanie barier utrudniających niepełnosprawnym wstęp do kościoła (44).

Synod uwrażliwia też kapłanów na duszpasterstwo więźniów tak, by mogli uczestniczyć w Eucharystii i przystępować do Komunii świętej (48).

8. Dbać o to, by nie przystępowano do Komunii świętej niegodnie

Synod zaleca troskę duszpasterską nad wiernymi rozwiedzionymi i po raz drugi związanymi. Przypomina, że nie można ich dopuszczać do Komunii świętej, gdyż znajdują się w oczywistej sprzeczności ze słowem Bożym, które mówi o nierozdzielności małżeńskiej, a co poświadczył Chrystus przez dar oblubieńczy na krzyżu, w którym uczestniczą ludzie ochrzczeni przez sakrament małżeństwa. Mimo to rozwiedzeni należą do Kościoła, który ich otacza szczególną troską. Winni prowadzić życie chrześcijańskie, które posiada wielkie bogactwo form, a więc winni uczestniczyć we Mszy świętej (nie przystępując jednak do Komunii świętej), w słuchaniu słowa Bożego, adoracji eucharystycznej, modlitwie. Należy ich zachęcać do uczestniczenia w życiu wspólnoty, w działalności dobroczynnej Kościoła, do podejmowania dzieł pokutnych, do katolickiego wychowania dzieci. Pożądany jest ufny dialog z kapłanem lub kierownikiem duchownym (40).

Kapłani nie powinni dopuszczać do Komunii świętej niekatolików. Należy bowiem pamiętać, że Eucharystia nie oznacza i nie dokonuje tylko osobistego zjednoczenia z Jezusem Chrystusem, ale nade wszystko oznacza pełne zjednoczenie z Kościołem. Trzeba tłumaczyć niekatolikom, iż według całej tradycji opartej na Piśmie świętym Komunia eucharystyczna i komunie eklezjalna należą ściśle do siebie i z tego względu Komunia święta niekatolików nie jest możliwa. Jedynie w pojedynczych przypadkach taka Komunia jest dopuszczalna. Natomiast wykluczona jest koncelebra eucharystyczna (41).

Synod poleca, aby kapłani wyjaśniali znaczenie Komunii świętej ludziom nieochrzczonym, czy nie należącym do Kościoła katolickiego, jeśli są obecni na Mszy świętej z okazji chrztu, bierzmowania, pierwszej Komunii świętej, ślubów czy pożrzebów, tak, by nie przystępowali do Komunii świętej i nie bezczęścili Najświętszego Sakramentu. Należy im wyjaśnić w sposób delikatny, ale stanowczy, że niedopuszczenie ich do Komunii świętej nie oznacza braku szacunku wobec nich, ale pewne nieprzekraczalne granice. Również katolikom należy przypominać, że jeśli nie są w stanie łaski uświęcającej ich uczestnictwo jest ważne we Mszy świętej i nikt nie powinien bać się wzbudzenia negatywnego wrażenia, jeśli nie przystąpi do Komunii świętej. Jeśli jest dużo niekatolików, to synod zaleca liturgię słowa zamiast Mszy świętej. Pasterze dusz są zobowiązani doprowadzić jak najwięcej dusz do Chrystusa, do zbawienia, a nie tylko do Komunii świętej (35).

9. Zabiegać o ducha adoracji

Synod apeluje, by kapłani zachęcali lud do adoracji Najświętszego Sakramentu i podtrzymywali taką praktykę w parafiach. Przypomina, że tak bardzo ją zalecał Jan Paweł II. Adoracja wywodzi się ze sprawowania Eucharystii i do niej prowadzi. Już

sama Msza święta jest największym aktem adoracji. Adoracja uzdalnia wiernych do uczestnictwa pełnego, świadomego, aktywnego i owocnego w ofierze Chrystusa, zgodnie z pragnieniem Soboru Watykańskiego II. Przeżywana adoracja podtrzymuje wiernych w ich miłości i chrześcijańskiej służbie innym, przyczynia się do wzrostu osobistej świętości i całej wspólnoty. Należy zachęcać do adoracji Najświętszego Sakramentu także młodzież, by adoracja eucharystyczna była cechą charakterystyczną wszystkich wspólnot. Kapłani winni też umożliwiać wiernym nawiedzenie Najświętszego Sakramentu i pozostawiać, na ile to możliwe, otwarte kościoły.

Kapłani winni przypominać członkom wspólnot i ruchów, gdzie jest właściwe miejsce adoracji. Winni wypracowywać w nich postawę zdumienia wobec wielkiego daru rzeczywistej obecności Chrystusa. Ojcowie synodalni zalecają adorację nawet w ramach przygotowania dzieci do I Komunii świętej. Gdy zaś chodzi o instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia wiernych, to synod zachęca kapłanów, aby wspomagali te wspólnoty tak, by ich pobożność eucharystyczna była jak najbardziej biblijna, liturgiczna i misyjna (6).

Synod przypomina o konieczności przyklęknięcia przed Hostią. Ważnym świadectwem wiary i adoracji jest przyklęknięcie w czasie modlitwy eucharystycznej. Winni to kapłani czynić w poczuciu adoracji i uwielbienia wobec Pana obecnego w Eucharystii. Winno się zachować dziękczynienie po Komunii świętej w ciszy (34).

Na zakończenie Synod stwierdza, że Kościół widzi w Maryi niewiastę Eucharystii, zwłaszcza u stóp krzyża, jako własną figurę i Ją kontempluje jako niezastąpiony wzór życia eucharystycznego: na ołtarzu, w obecności *verum Corpus natum de Maria Virgine*, Kościół czci ze szczególną wdzięcznością ustami kapłana Najświętszą Dziewicę. Chrześcijanie zaś zawierają Maryi, Matce Kościoła, swoje życie i swą pracę. Starają się mieć te same uczucia co Maryja, pomagają innym żyć w żywej ofierze, miłej Bogu Ojcu (50).

Reasumując można powiedzieć, że synod wskazał kapłanom, a także całemu Kościołowi, kierunki oddziaływania duszpasterskiego w celu budowania duchowości eucharystycznej tak, aby Eucharystia stawała się dla konkretnych wspólnot tym, czym rzeczywiście jest: źródłem i szczytem życia i misji Kościoła.

LE SACERDOCE ET L'EUCARISTIE

DANS LES *PROPOSITIONES* DU XI SYNODE ORDINAIRE DES ÉVÊQUES

Résumé

Le dernier Synode des Évêques a abordé le problème des relations entre le sacerdoce et l'Eucharistie. Les *Propositiones* données au Pontif Romain en vue de préparation d'une lettre apostolique sur ce sujet nous permettent de voir les lignes principales de la pastorale eucharistique et de son rôle dans la vie de prêtre et des fidèles.